30.6. Транспарт і знешні гандаль. Турызм. Вядучую ролю ў транспартных сістэмах усіх краін адыгрывае марскі транспарт. Нарвегія ўваходзіць у лік краін свету, якія валодаюць самым магутным гандлёвым флотам. Паміж галоўнымі партамі краін рэгіёна і суседніх дзяржаў наладжаны рэгулярныя паромныя пераправы, якія ажыццяўляюць перавозкі пасажыраў (мал. 113).

Мал. 113. Паромная пераправа паміж партамі рэгіёна

Аснову экспарту краін складаюць нафта і нафтапрадукты, піламатэрыялы, цэлюлоза і папера, прадукцыя машынабудавання (судны і аўтамабілі), жалезная руда, а таксама харчовыя тавары (рыба і рыбапрадукты, алей, сыры, напоі).

Маляўнічыя ландшафты, высокі ўзровень жыцця і палітычная стабільнасць робяць краіны Паўночнай Еўропы аднымі з найбольш прывабных для развіцця ***міжнароднага турызму***.

Абагульнім і запомнім. Для насельніцтва краін характэрныя нізкі натуральны прырост і працэсы старэння. Асноўная частка ВУП краін фарміруецца ў сферы паслуг. У прамысловасці краін рэгіёна вялікае значэнне маюць традыцыйныя галіны, звязаныя з выкарыстаннем прыродных рэсурсаў.

Праверым сябе. 1. На якія прыродныя рэсурсы багатыя краіны рэгіёна і якія традыцыйныя галіны гаспадаркі атрымалі тут развіццё? 2. Якія асаблівасці дэмаграфічных працэсаў у краінах рэгіёна? 3. Чым абумоўлена развіццё ў Нарвегіі алюмініевай прамысловасці? 4. Чаму жывёлагадоўля адыгрывае вядучую ролю ў сельскай гаспадарцы краін рэгіёна?

Ад тэорыі да практыкі. Даведайцеся ў сваіх сваякоў і сяброў, з якой прадукцыяй, вырабленай у Швецыі, Нарвегіі, Даніі, яны знаёмыя.

Абмяркуем. Як вы лічыце, ці захаваюцца ў аглядней будучыні традыцыйныя галіны гаспадаркі краін Паўночнай Еўропы ў сувязі з узрастаннем патрабаванняў да аховы навакольнага асяроддзя?

§ 31. Літва, Латвія, Эстонія

Успамінаем. *Якімі асаблівасцямі характарызуецца эканоміка-геаграфічнае становішча краін Паўночнай Еўропы?*

Разважаем. *Які ўплыў на спецыялізацыю гаспадаркі аказвае прыморскае становішча?*

с. 56

31.1. Эканоміка-геаграфічнае становішча, прыродныя ўмовы і рэсурсы. *Літва*, *Латвія* і *Эстонія* — невялікія па памерах тэрыторыі

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

краіны Паўночнай Еўропы на ўсходнім узбярэжжы Балтыйскага мора (прыбалтыйскія дзяржавы, або краіны Балтыі). Латвія і Літва — непасрэдныя суседзі Беларусі. Клімат умераны марскі, спрыяльны для вядзення сельскай гаспадаркі. Больш за 40 % тэрыторыі пакрыта лясамі. З мінеральна-сыравінных рэсурсаў запасамі сланцаў вылучаецца Эстонія. На ўзбярэжжы Балтыйскага мора вядзецца здабыча бурштыну (мал. 114).

Мал. 114. Бурштын — «слёзы мора»

Прыморскае становішча, прыродныя ўмовы, суседства з рознымі па ўзроўні эканамічнага развіцця краінамі абумовілі гаспадарчую спецыялізацыю краін Балтыі. Праз іх тэрыторыю праходзяць найважнейшыя транспартныя шляхі паміж краінамі Усходняй і Заходняй Еўропы, акваторыямі Балтыйскага і Паўночнага мораў. Паромныя пераправы найбольш кароткім шляхам злучаюць прыбалтыйскія дзяржавы з краінамі Паўночнай Еўропы, Польшчай і Германіяй.

31.2. Насельніцтва. Агульная колькасць насельніцтва ў трох краінах — каля 6 млн чалавек (Літва — 2,8 млн, Латвія — 1,9 млн, Эстонія — 1,3 млн). Дэмаграфічная сітуацыя ва ўсіх краінах характарызуецца як неспрыяльная. Ужо доўгі час адбываецца натуральнае змяншэнне насельніцтва (смяротнасць перавышае нараджальнасць). Назіраецца таксама міграцыйны адток насельніцтва. У выніку колькасць насельніцтва ўсіх трох краін скарачаецца. Сярэдняя шчыльнасць па еўрапейскіх мерках невысокая — 30–40 чал./км^2. Размешчана насельніцтва нераўнамерна: найбольш шчыльна заселены ўзбярэжжа і тэрыторыі вакол сталіц. Усюды высокі — каля 70 % — узровень урбанізацыі. Найбуйнейшымі па колькасці гарадамі з'яўляюцца сталіцы: *Рыга*, *Вільнюс* і *Талін*. У нацыянальным складзе пераважаюць этнічныя групы, якія далі назвы краінам: у Літве літоўцы складаюць 83 %, у Эстоніі эстонцы — 70 %, у Латвіі латышы — каля 60 %. Для ўсіх краін характэрны працэс старэння насельніцтва.

32.3. Гаспадарка. Эканамічныя рэформы, ажыццёўленыя пасля распаду СССР, спрыялі пераўтварэнню Латвіі, Літвы і Эстоніі ў дзяржавы з постіндустрыяльнай структурай гаспадаркі. У сектары паслуг ствараецца каля 70 % ВУП гэтых краін. Вышэй за ўсё доля прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў Літве (адпаведна 31 і 6 %).

с. 57

Прамысловасць. ***Энергетыка*** краін грунтуецца на мясцовай (гаручыя сланцы) і прывазной (нафта, нафтапрадукты, прыродны газ) сыравіне. Эстонія, якая выкарыстоўвае гаручыя сланцы, па вытворчасці электраэнергіі на душу насельніцтва знаходзіцца на ўзроўні развітых

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

краін Еўропы. У энергетыцы Латвіі вялікая роля гідраэлектрастанцый, пабудаваных на р. Даўгаве. У Літве дзейнічае ГЭС на р. Нямунас. Узровень развіцця ***хімічнай прамысловасці*** больш высокі ў Літве, дзе яна грунтуецца на прывазных прыродным газе і апатытах і прадуктах нафтаперапрацоўкі. Выпрабляюцца азотныя і фосфарныя ўгнаенні, пластмасы і вырабы з іх. У Эстоніі пры вытворчасці азотных угнаенняў і фарбавальнікаў выкарыстоўваюць мясцовыя сланцы. Развіта бытавая хімія, у Латвіі — фармацэўтыка.

с. 56

Сучаснае ***машынабудаванне*** пераважна неметалаёмістае. Прадукцыя машынабудавання — радыётэхніка, прыборы і абсталяванне для прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Вядуцца суднабудаванне і суднарамонт. ***Дрэваапрацоўчая*** і ***цэлюлозна-папяровая прамысловасць*** спецыялізуюцца на вытворчасці мэблі, паперы, будаўнічых вырабаў і канструкцый з дрэва. Прадукцыя ***лёгкай прамысловасці*** разнастайная — тэкстыльныя, трыкатажныя, швейныя вырабы, абутак. Ва ўсіх буйных гарадах Латвіі вырабляюць ільняныя тканіны. У ***харчовай прамысловасці*** развіты мясная, малочная і рыбная галіны. Лоўля рыбы вядзецца ў Балтыйскім моры і Атлантычным акіяне. Галоўнымі эканамічнымі цэнтрамі краін з'яўляюцца сталічныя гарады — Рыга, Талін, Вільнюс.

Мал. 115. На малочнай ферме ў Латвіі

Сельская гаспадарка краін Балтыі фермерскага тыпу з прыватным землеўладаннем. Вядучая галіна — ***жывёлагадоўля*** — спецыялізуецца на развядзенні буйной рагатай жывёлы малочнага (мал. 115), малочна-мяснога напрамкаў і свінагадоўлі (у тым ліку беконнай). Пагалоўе свіней перавышае пагалоўе буйной рагатай жывёлы. Па вытворчасці малака на душу насельніцтва краіны займаюць пазіцыі лідараў у свеце. Раслінаводства спецыялізуецца на вытворчасці кармавых, збожжавых і тэхнічных культур, гародніны. Каля 50 % пасяўных плошчаў адведзена пад кармавыя культуры. Са збожжавых апрацоўваюць ячмень і пшаніцу.

У Латвіі і Літве шырока распаўсюджаны пасевы лёну-даўгунцу і цукровых буракоў. Паўсюдна вырошчваюць бульбу і гародніну.

Прыбалтыка — гэта своеасаблівы турысцкі рэгіён. Да турысцкіх рэсурсаў Латвіі варта аднесці перш за ўсё Рыгу, Юрмалу і Сігулду. Вільнюс — сталіца Літвы, найбуйнейшы горад рэспублікі, прамысловы і культурны цэнтр. Важным яго архітэктурным ансамблем з'яўляецца Стары горад з вежай Гедыміна на Замкавай гары (мал. 116).

Правообладатель Адукацыя і выхаванне

Мал. 116. Від на гістарычныя цэнтры сталіц краін Балтыі:
Талін (*а*); Рыга (*б*); Вільнюс (*в*)

Абагульнім і запомнім. Найважнейшай асаблівасцю эканоміка-геаграфічнага становішча Літвы, Латвіі і Эстоніі з'яўляецца шырокі выхад гэтых краін да Балтыйскага мора. Для дэмаграфічнага развіцця краін характэрныя натуральнае змяншэнне насельніцтва і агульнае памяншэнне яго колькасці. Аснову ВУП краін рэгіёна складаюць віды дзейнасці сферы паслуг. У гаспадарцы краін важную ролю адыгрываюць галіны, звязаныя з морам: суднабудаванне, рыбная прамысловасць, марскі транспарт, турызм.

Праверым сябе. 1. У чым асаблівасць геаграфічнага становішча Літвы, Латвіі і Эстоніі? 2. Якія асаблівасці дэмаграфічнай сітуацыі ў краінах Балтыі? 3. Які ўплыў на размяшчэнне насельніцтва і спецыялізацыю гаспадаркі аказвае прыморскае становішча рэгіёна? 4. Якія галіны складаюць аснову прамысловай вытворчасці краін Балтыі? 5. Якімі асаблівасцямі характарызуецца сельская гаспадарка краін Балтыі?

Ад тэорыі да практыкі. Выкарыстоўваючы карты атласа, растлумачце, чаму перавага ў экспарце грузаў з Беларусі аддаецца партам краін Балтыі, а не Расіі ці Украіны.

§ 32. Краіны Заходняй Еўропы. Германія

Успамінаем. *Якія асаблівасці федэратыўнай формы палітыка-тэрытарыяльнага ўладкавання дзяржаў?*

Разважаем. *Якое значэнне для Германіі мела аб'яднанне ў 1990 г. ФРГ, ГДР і Заходняга Берліна?*

32.1. Краіны Заходняй Еўропы. У склад рэгіёна Заходняя Еўропа ўваходзяць найбольш развітыя ў сацыяльна-эканамічных адносінах краіны. Для іх характэрная гаспадарка постіндустрыяльнага тыпу. За кошт відаў дзейнасці сферы паслуг фарміруецца больш за 70 % ВУП гэтых краін.

Правообладатель Адукацыя і выхаванне